

PUSTINJA BLACA

BLACA su bila glasovita glagoljaška pustinja, osnovana 1551., a danas su jedinstveni spomenik, muzej i izletišta. Smještena su na južnoj strani otoka Brača između Bola i Milne, od pjeskovite Blatačke uvale 3,5 km u unutrašnjost.

Mala blatačka pustinja nosi u sebi veliku spomeničku vrijednost: raskošno graditeljstvo, crkva, slike i barokne pale, etnografski izložci, astronomske sprave, pokućstvo, oružje...

Ti blatački glagoljaši, dušobrižnici, učenjaci, težaci i oružnici u isto vrijeme imali su mnogo posjeda, vlastitu tiskaru i mnogo knjiga. Njihova se opatija ugasila smrću don Nike Miličevića 1963., ali se sva vrijedna baština ovih marljivih primicatelja hrvatske narodne kulture i boraca za glagoljaštvo mora čuvati kao prvorazredni povijesni spomenik. Izuzetno bogata knjižnica broji oko 12000 jedinica. Tu su knjige iz astronomije, matematike, fizike, geodezije, kao i iz glazbe, notni zapisi, astronomske i geografske karte, brojni separati, ali i veliki broj knjiga zabavne književnosti, klasičnih književnosti, beletristike.

Posebnu vrijednost čine stare crkvene knjige iz 17., 18., i 19. st. kao i bogati arhiv koji sadrži i mnogo neproučenih rukopisa pisanih hrvatskom ćirilicom (poljičicom).

BLACA (kako do njih)

Blaca, jedno od najljepših izletišta na Braču. Smještena su na južnoj strani otoka Brača između Bola i Milne, od pjeskovite Blatačke uvale 3,5 km u unutrašnjost.

S autom se može doći do zaselka Dragovode. Od toga se zaselka u dolini Blaca spušta puteljak. Do Blaca treba hodati oko pola sata.

Ako se prema Blacima želi ići morem, brodom se dolazi do uvale Popova vala, onda pješači pola sata uz blatačku prodolinu.

POVIJEST

Godine 1551. brački nadpop Juraj Drvodilić darovao je dolinu Blaca poljičkim glagoljašima, Matiji Tomaševiću i Grguru Martinoviću, koji su pobjegli pred Turcima kada su 1540. osvojili Poljica. Svećenici su spilju Ljubitovicu preuredili za stanovanje. Godine 1552. osnovali su redovničku zadrugu i obrađivali su od tada poklonjene zemlje "s vrha planina do podanaka i svu zemlju koja leži u prodolu Blaca". Godine 1570. knez im je dao dozvolu da sagrade samostan i crkvu. Kroz stoljeća te građevine i gospodarske zgrade, koje su slijedile, potpuno su zatvorile ulaz u spilju. Ovaj kompleks građevina sačuvan je do danas.

Zajednicu pustinjaka u Blacima sačinjavali su svećenici i svjetovnjaci.

Pustinjaci su sa svojim težacima ispunjavali besprijekorno. Glavar samostana određivao je posao svakom članu zajednice. O poslu se raspravljalo s večera podnosili se izvještaji, razmatralo se zajednički. Dva puta na godinu, u studenom i u svibnju, poglavar bi, nakon što je isplanirao poslove svakom članu zajednice, dijelio odjeću i obuću za iduće razdoblje. Sarno su povećavali svoje posjede. Imali su mnogo vina, do tisuću ovaca, desetak volova i mazgi. Razvili su trgovinu preko svoje uvale, koju puk zove Popova vala. U Milni se jedan dio obale zove Blataška riva.

U požaru su im 1724. izgorjele sve zgrade, ali su svećenici ušteđevinom ubrzo obnovili. 29. 8.1784. veliki povodanj uništio je sva polja, vinograde i voćnjake. I od tada gospodarstvo počinje siromašiti, a broj eremita bivao sve manji.

Ravnih sto godina, od 1862. – 1963. Blacima su upravljali svećenici Miličevići.

Stariji don Niko ondje je 1905. podigao jedinstven pčelinjak s kamenim košnicama i staklenik s agrumima u docu. Osnovao je i tiskaru u Blacima.

Don Niko Miličević Mlađi, poznati zvjezdoznanac imao je golemu znanstvenu biblioteku. Odatle je najvećim dalekozorom kod nas motrio nebo i pisao mnogobrojne rasprave.

Njegovom smrću 1963. ugasila se ova stoljetna pustinja hrvatskih glagoljaša.

IME

Blaca se naziva prodol, a ime je motivirano blatom, povremeno lokvom, blatinom koju čini povremena rječica za jakih kiša. Ime se spominje od 1305. Svojom plodnošću taj se krajolik nametnuo imenom i budućoj pustinji.

PEĆINA

Mala blatačka pustinja nosi u sebi veliku spomeničku vrijednost..Njezin začetak je kamenjem pregrađena pećina Ljubitovica- prvo sklonište poljičkih pustinjaka.

O BLATAČKOJ TISKARI

Don Niko Miličević Stariji je u Blacima osnovao i malu štampariju; nabavio je iz Milana mali tiskarski stroj sa mnogo sanduka raznih slova.

1895. je tiskao prvu knjigu nabožnog sadržaja, a 1897. "Povijesne crtice o Pustinji Blaca".

ZVJEZDARNICA

Don Niko Miličević Mlađi, poznati zvjezdoznanac imao je golemu znanstvenu biblioteku. Odatle je najvećim dalekozorom kod nas motrio nebo i pisao mnogobrojne rasprave.

GRAMOFON

Onaj gramofon je Don Niko doni iz Beča 1954. Vratija se baš na Svetu Katu i to je doni meni za imendan. (Katica Uvanović, domaćica u Blacima)

CRKVA

Crkva je sagrađena 1588. u renesansnom slogu i posvećena je Uznesenju Marijinu. U idućem je stoljeću restaurirana i proširena. Nekoliko je puta obnavljana po baroknim uzorima kao ogledalo rasta gospodarske moći blatačkih pustinjaka. Zapis o preinakama uklesani su na pročelju crkve.

U crkvi se nalaze tri različite barokne pale, a u pustinji slike "Magdaljene pokornice" i "Samaritanke na zdencu", radovi mletačke škole iz druge polovice 17. stoljeća, "koje spadaju među najvrijednije slike na Braču" (Kruno Prijatelj).

BIBLIOTEKA

Blaca posjeduju izuzetno bogatu knjižnicu koja sadrži 11 000 knjiga od kojih je velik dio stariji od 1800-te godine.

Tu su knjige iz astronomije , matematike, fizike , geodezije , kao i iz glazbe , notni zapisi , astronomske i geografske karte , brojni separati , ali i veliki broj knjiga zabavne književnosti, klasičnih književnosti, beletristike.

Posebnu vrijednost čine stare crkvene knjige iz 17., 18., i 19. st. kao i bogati arhiv koji sadrži i mnogo neproučenih rukopisa pisanih hrvatskom ćirilicom (poljićicom).

ZVJEZDARNICA

Don Niko Miličević Mlađi , poznati zvjezdoznanač imao je golemu znanstvenu biblioteku . Odatle je najvećim dalekozorom kod nas motrio nebo i pisao mnogobrojne rasprave, tiskane većinom u inozemnim ,najviše bečkim časopisima (Astronomische Nachrichten).

Primao je mnoštvo astronomskih časopisa iz Greenwicha, U.S.A. Naval Observatory , koji na adresu zvjezdarnice u Blacima dolaze i danas.

U Blacima je tiskan naš prvi astronomski časopis 1911.Don Niko je otkrio i jednu zvijezdu.

KLAVIR

Uza stari namještaj , blagovaonice i stilsko pokućstvo po sobama neka vas ne iznenadi u ovoj pustinji bez putova lijep glasovir.

Kad je Don Niko maturira 1905. onda mu je don Niko stari poklonija pjano. Kupljen je u Beču , doša je s morem , iz Zadra.Odozdale su ga ljudi na ramenima donili. Dvanajst i dvanajst ljudi.

A moj otac nosi mih vina i stalno dava. (Katica Uvanović, domaćica u Blacima)

KOMIN

Kuhinja i komin možda najvjernije odražavaju život u Blacima jer je najvjerojatnije ostao nepromijenjen iz te prošlosti. Takav izuzetno prostran oblik morao je odgovarati blatačkim potrebama zajednice na kojemu se nije samo kuhalo nego i za dugih zimskih večeri razgovaralo i dogovaralo uz toplinu i sugestivno osvjetljenje bljeska vatre. On je duša Blataca. Na njemu se vatra nije gasila kroz cijelu godinu , a gasila se i odmah užigala na Veliki četvrtak kada se blagoslivljao ogranj.